Каралды
гуманитар МБ утырышында
җитәкче__________ / Р.Р.Вәлиева/
Беркетмә № 1. 31.08. 2020 ел.

Килешенде
укыту-тәрбия эшләре буенча директор
урынбасары __________/Л.М.Леонтьева/
31.08. 2020 ел.

Расланды
Мәктәп директоры __________
/Р.И.Солягина/
Боерык №74-о от 31.08. 2020 ел

Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы муниципаль бюджет гомуми белем бирү учреждениесе
“Нармонка урта гомуми белем мәктәбе”

Югары квалификацион категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы
Вәлиева Рәмзия Рөстәм кызының 7б сыйныфы өчен 2020 – 2021 нче уку елына
туган (татар) теленнән эш программасы

2020-2021 нче уку елы

Тематик - укыту планы

Предмет: Татар теле

Класс: 7

Укытучы:Вәлиева Р.Р.

Сәгатьләр саны:

барлыгы –70сәгать; атнага – 2 сәгать.

План буенча контроль эшләр - 7(2) - диктант, 6(1) - сочинение, 5(2) - изложение

Шулардан административ контроль эшләр:2 сәгать.

1. Программа Рус мәктәпләрендә укучы татар балаларына татар теле: үрнәк гомуми программа (V – 1X сыйныфлар (төзүчеләр: Ф.Ф.Харисов, Ч.М.Харисова, Г.Р.Шакирова К а з а н- 2013)).
   ПРИМЕРНАЯ РАБОЧАЯ ПРОГРАММА учебного предмета «Родной (татарский) язык» для общеобразовательных организаций с обучением на русском языке. Авторы: Ф.Ф.Харисов, Ч.М. Харисова, Г.Р. Шакирова. Одобрена решением федерального учебно-методического объединения по общему образованию (протокол от 16 мая 2017 г. № 2/17)

Дәреслек : 7 класс, татар теле. Авторлары: Р.К. Сагдиева,Г.Ф. Харисова,Л.К. Сабирзянова,М.А. Нуриева, Казан" Мәгариф-Вакыт" нәшрияты, 2015

Татар теленнән эш программасы

7нче сыйныф

(70 сәг)

Программа түбәндәге дәүләт документларына нигезләнеп язылды:

1. “Мәгариф турында” РФ һәм РТ Законнары. (*Федеральный закон от 29.12.2012г. №273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации», *«Федеральный базисный учебный план, уверржденный приказом Министерства образования Российской Федерации от 09.03.2004г. №1312», * Федеральный компонент государственного стандарта общего образования,утвержденный приказом Министерства образования Российской Федерации от 05.03.2004г. №1089 «Об утверждении федерального компонента государственных стандартов начального общего, основного общего и среднего (полного) общего образования», *«Порядком организции и осуществления образовательной деятельности по основным общеобразовательным программам – образовательным программам начальнего общего, основного обшего и среднего общего образования, утвержденным приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 30.08.2013г. № 1015»)

2. Образовательная программа основного общего образования в соответствии с ФГОС ООО МБОУ Нармонской СОШ (утверждена приказом № 70-о от 29.08.2015 г.(1) внесены измненния приказ № 79-о от 27.08.2016 год.; 2) внесены изменения, приказ 118-о от 23.10. 2017)

3. Рус мәктәпләрендә укучы татар балаларына татар теле: үрнәк гомуми программа (V – 1Х сыйныфлар (төзүчеләр: Ф.Ф.Харисов, Ч.М.Харисова, Г.Р.Шакирова К а з а н- 2013)).

ПРИМЕРНАЯ РАБОЧАЯ ПРОГРАММА учебного предмета «Родной (татарский) язык» для общеобразовательных организаций с обучением на русском языке. Авторы: Ф.Ф.Харисов, Ч.М. Харисова, Г.Р. Шакирова. Одобрена решением федерального учебно-методического объединения по общему образованию (протокол от 16 мая 2017 г. № 2/17)

4 Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы МБОУ “Нармонка урта гомуми белем мәктәбе”нең 2020-2021 нче уку елына “Укыту планы” (Принято решением педсовета, протокол №8 от 27 августа 2020 года и утвержденного приказом №73-о от 27.08.2020 г.)

5. Федераль дәреслекләр исемлеге (федеральный перечень учебников, рекомендуемых к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования (Список учебников МБОУ Нармонской средней общеобразовательной школы Лаишевского муниципального района Республики Татарстан на 2020-2021 учебный год (принят решением педсовета, протокол №8 от 27 августа 2020 года , утвержден приказом №73-о от 27.08.2020 г.)

7нче сыйныфта татар теленнән белем бирү **максатлары:**

1.Укучыларда татар теленә хөрмәт һәм аны ярату, рухи кыйммәт һәм кешелек дөньясының аралашу, белем алу чарасы буларак аңлы караш тәрбияләү;

2.Укучыларның сөйләү һәм фикерләү сәләтен үстерү, аларны татар әдәби телен тормышның төрле өлкәләрендә ирекле куллана алырлык шәхесләр итеп тәрбияләү; дөрес сөйләм эшчәнлегенең үзара аралашу чарасы икәнен белдерү;

3.Башлангыч мәктәптә фонетик, орфоэпик, орфографик, лексик, грамматик нигезләреннән алган белемнәрен системалаштыру, катлаулырак формаларда өйрәтүне дәвам итү; татар әдәби теленең төп нормаларын һәм стилистик мөмкинлекләрен ачык күзаллау, аларны тиешенчә куллана белү; сүз байлыгын арттыру, сөйләмдә кулланыла торган грамматик чараларны төрлеләндерү;

4.Телне өйрәнгәндә үзләштергән белем һәм күнекмәләрне сөйләмдә дөрес куллана белү.

Бурычлар:

1. Татар телен өйрәнүгә карата башлангыч сыйныфларда нигез салынган кызыксынуны көчәйтү, үз милләтеңә, телеңә хөрмәт белән карау, шулай ук татар теле аша башка милләт вәкилләренә, аларның рухи мирасына мәхәббәт хисе тәрбияләү.

2. Татар теленең барлык бүлекләре буенча эзлекле рәвештә фәнни белем бирү.

3. Сөйләм эшчәнлеге төрләре буенча ныклы күнекмәләр булдыру. Туган телдә матур һәм дөрес аралашырга өйрәтү.

4. Телдән һәм язма сөйләм осталыгы һәм күнекмәләрен камилләштерү. Көндәлек тормышта татар теле мөмкинлекләреннән тулысынча файдалана белергә өйрәтү.

5. Туган тел ярдәмендә өзлексез белем һәм тәҗрибә туплау.

6. Татар телен башка фәннәр буенча белем алу чарасы буларак кулланырга өйрәтү күнекмәләре булдыру.

7. Укучыларны даими рәвештә татар милли мәдәнияты мирасына тарту.

8. Татар теле дәресләрендә белем бирү белән бергә *тәрбияви* бурычны да онытмау. Телебезнең тәрбияви мөмкинлекләре аша укуга карата кызыксыну уяту. Изложение һәм сочинениеләрне дә тәрбияви бурычны күз уңында тотып яздыру.

9. Укучыларның *логик фикерләү дәрәҗәсен үстерү*. Аралашканда, фикерләрне ачык, аңлаешлы, эзлекле, стилистик яктан дөрес, төгәл итеп белдерү. Укучыларда ана телендә дөрес, матур итеп сөйләү һәм язу күнекмәләре тәрбияләү.

10. Дәреслек, өстәмә һәм белешмә әдәбият белән эш итү, уку, язу күнекмәләрен камилләштерү.

Эш программасының эчтәлеге

Укыту планында 7 нче сыйныфта татар теленнән атнага 2 сәгать вакыт бирелә. Татар теленнән тематик план““Рус телендә урта (тулы) гомуми белем бирү мәктәбендә татар телен укыту программасы ”на (татар балалары өчен); 1-11 нче сыйныфлар. (Ф.Ф.Харисов, Ч.М. Харисова, В.А. Гарипова, Казан. Татарстан китап нәшрияты, 2011),Рус телендә гомуми белем бирү оешмалары өчен уку әсбабы, 7 нче сыйныф, (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен); (В.А. Гарипова, С.Х.Айдарова, Т.Г.Нәбиуллина. Казан. Татарстан китап нәшрияты, 2015)

нигезләнеп төзелде.Үрнәк программада 105 сәгать каралган, елына 35 атнадан исәпләнгән. Гомуми белем бирү оешмаларындаукыту вакыты 34 атна. Шуңа күрә календарь-тематик план 34 атнага? 68 сәг. итеп төзелә: теоретик материал –46 сәгать, кабатлау -9 сәгать, бәйләнешле сөйләм үстерү – 13 сәгать.Шуннан төрле типтагы тикшерү эшләре – 18(5) сәгать: сочинение – 6(1); диктант – 7(2); изложение – 5(2.)

№	Төп темалар	Барлыгы	Теоретик материал	кабатлау	БСҮ	Белем һәм күнекмәләр
1	5-6 сыйныфта үткәннәрне кабатлау.	7	-	6	1	- морфология турында төшенчә, исем, сыйфат, сан, алмашлык;
2	Фигыль	39	5	1	1	фигыльнең башлангыч формасы, фигыльләрнең барлык-юклык формасы, фигыль юнәлешләре, фигыль төркемчәләре;
	Затланышлы фигыльләр		14		2	боерык фигыль, боерык фигыльнең зат-сан белән төрләнеше, боерык фигыльләрнең дөрес интонация һәм басым белән кулланылышы,; хикәя фигыль, хәзерге заман хикәя фигыль, хәзерге заман хикәя фигыльнең мәгънәләре, үткән заман хикәя фигыль, үткән заман хикәя фигыльнең мәгънәләре, билгесез үткән заман хикәя фигыль, киләчәк заман хикәя фигыль, билгесез киләчәк заман хикәя фигыль, киләчәк заман хикәя фигыльнең мәгънәләре; шарт фигыль, шарт фигыльнең җөмләдә кулланылышы, шарт фигыльнең теләкне һәм үтенүне белдерү формалары;
	Затланышсыз фигыльләр.		14		4	сыйфат фигыль, сыйфат фигыльнең сыйфат һәм фигыль белән уртак яклары, үткән заман сыйфат фигыль, киләчәк үткән заман сыйфат фигыль; хәл фигыль, хәл фигыльнең төрләре, хәл фигыльнең фигыльнең җөмләдә кулланылышы һәм дөрес язылышы; исем фигыль, исем фигыльнең исем һәм фигыль белән уртак яклары, исем фигыльнең исемгә әйләнү очраклары; инфинитив; ярдәмче фигыльләр, мөстәкыйль фигыльләрнең ярдәмче фигыль ролендә йөрүе, фигыль ясагыч кушымчалар;
5	Аваз ияртемнәре	3	3	-		аваз ияртемнәре, аваз ияртемнәренең сүзләр ясауга нигез булып торулары, аваз ияртемнәренең җөмләдә кулланылышы;
6	Хәбәрлек сүзләр	3	2	-	1	хәбәрлек сүзләр, хәбәрлек сүзләргә морфологик анализ;
7	Бәйлекләр	4	3	-	1	бәйлек, бәйлекләрнең төркемчәләре, бәйлек сүзләр, бәйлекләргә морфологик анализ;
8	Теркәгечләр	3	3	-	-	тергәгеч, тезүче теркәгечләр, ияртүче теркәгечләр, теркәгеч сүзләр;
9	Кисәкчәләр	3	2	-	1	кисәкчәләр, кисәкчә төркемчәләре, кисәкчәләрнең дөрес язылышы;

10	Ымлыклар	4	2	-	2	ымлыклар, ымлыклар янында тыныш билгеләре;
11	7 нче сыйныфта үткәннәрне кабатлау	2	-	2	-	
12	Барлыгы	68	48	9	13	

Укучыларның әзерлек дәрәҗәсенә төп таләпләр.

Фонетика буенча.

1.Сузык һәм тартык авазларның классификациясен, аларның үзгәрешләрен белү. Сингармонизм законын, аңкау һәм ирен гармониясе үзенчәлекләрен сөйләмдә дөрес куллану.

2. Татар телендә иҗек калыплары, сүзләрне дөрес басым белән әйтү. Җөмләләрдә логик басымны дөрес билгеләү, тиешле интонация белән сөйләү.
3. Аваз һәм хәрефләрне аера белү. Алфавитны истә калдыру.
4. Сүзләргә фонетик анализ ясау.
5. Орфоэпик сүзлекләрдән файдалану.

Лексика һәм фразеология буенча.

1.Татар теленең сүзлек составының килеп чыгуы, кулланылу өлкәсе һәм кулланылу активлыгы буенча бәяли белү.

2. Сүзләрне һәм фразеологизмнарны урынлы куллану, аларның мәгънәләренә аңлатма бирә белү. Синоним, омоним, антоним сүзләрне дөрес куллану.

3. Төрле типтагы сүзлекләрдән файдалана белү.

Сүз төзелеше һәм сүз ясалышы буенча.

1. Сүзләрнең мәгънәле кисәкләренә аңлатма бирә белү. Тамырдаш сүзләр табу. Сүзләрне төзелеше һәм ясалышы буенча тикшерү.

2. Татар телендә сүзләрнең ясалыш ысулларын белү.

Морфология буенча.

1. Сүз төркемнәрен лексик-грамматик мәгънәсе, морфологик һәм синтаксик билгеләре буенча аера һәм аларны таный белү. Морфологик анализ ясау.

2. Өйрәнелгән сүз төркемнәре белән җөмләләр һәм текстлар төзү. Сүз төркемнәренең төрле ысуллар белән ясалышын белү.

Синтаксис буенча.

1. Сүзтезмәләргә, гади җөмләләргә синтаксик анализ ясый белү.
2. Сүзтезмәне җөмләдән аера белү. Сүз төркеме белән җөмлә кисәген дөресбилгеләү.
3. Җөмләдәге сүз тәртибен билгеләү.

Пунктуация буенча.

Җөмлә һәм текстта тыныш билгеләре куелырга тиешле урыннарны дөрес табу. Бирелгән җөмлә һәм текстта куелган тыныш билгеләренә аңлатма бирү.(өйрәнгәннәренә).

Сөйләм эшчәнлеге буенча.

1. Укучыларның үз тәҗрибәләреннән чыгып, диалогик һәм монологик сөйләм оештыра белүе.
2. Укыган яки тыңлаган текстның эчтәлеген сөйләү, планын төзү.
3. Бирелгән план буенча инша язу.
4. Әдәби геройларны сурәтләп бирү.
5. Каралган спектакль буенча хикәя төзү(телдән яки язмача).
6. Прграмма буенча укылган китапның эчтәлеген сөйләү яки язу, үз фикереңне белдерү.
7. Якын дустыңа яки туганыңа хат язу.
8. Стилистик хаталары булган җөмләләрне яки текстны төзәтү.
9. Татарчадан русчага яки русчадан татарчага тәрҗемә итү күнегүләре эшләү.

Рус мәктәбендә татар телен ана теле буларак укытуның **төп бурычлары түбәндәгеләр:**

1. Татар телен өйрәнүгә карата башлангыч сыйныфларда нигез салынган кызыксынуны көчәйтү, үз милләтеңә, телеңә хөрмәт белән карау, шулай ук татар теле аша башка милләт вәкилләренә, аларның рухи мирасына мәхәббәт хисе тәрбияләү.

2. Татар теленең барлык бүлекләре буенча эзлекле рәвештә фәнни белем бирү.

3. Сөйләм эшчәнлеге төрләре буенча ныклы күнекмәләр булдыру. Туган телдә матур һәм дөрес аралашырга өйрәтү.

4. Телдән һәм язма сөйләм осталыгы һәм күнекмәләрен камилләштерү. Көндәлек тормышта татар теле мөмкинлекләреннән тулысынча файдалана белергә өйрәтү.

5. Туган тел ярдәмендә өзлексез белем һәм тәҗрибә туплау.

6. Татар телен башка фәннәр буенча белем алу чарасы буларак кулланырга өйрәтү күнекмәләре булдыру.

7. Укучыларны даими рәвештә татар милли мәдәнияты мирасына тарту.

8. Татар теле дәресләрендә белем бирү белән бергә *тәрбияви* бурычны да онытмау. Телебезнең тәрбияви мөмкинлекләре аша укуга карата кызыксыну уяту. Изложение һәм сочинениеләрне дә тәрбияви бурычны күз уңында тотып яздыру.

9. Укучыларның *логик фикерләү дәрәҗәсен үстерү*. Аралашканда, фикерләрне ачык, аңлаешлы, эзлекле, стилистик яктан дөрес, төгәл итеп белдерү. Укучыларда ана телендә дөрес, матур итеп сөйләү һәм язу күнекмәләре тәрбияләү.

10. Дәреслек, өстәмә һәм белешмә әдәбият белән эш итү, уку, язу күнекмәләрен камилләштерү.

Рус мәктәпләрендә укучы татар балаларының күбрәк рус телендә аралашуларын һәм фәннәрнең рус телендә үзләштерелүен истә тотып, темаларны үткәндә, аның рус телендәге үзенчәлеген (охшаш яки аермалы якларын) кыскача билгеләп бару зарур.

Бәйләнеше сөйләмгә өйрәтү дәвамлы һәм мөһим бурычлардан санала. Андый дәресләр укучыларны дөрес, матур, үтемле һәм аңлаешлы итеп сөйләргә, язарга, язганны укып аңларга һәм аңлата белергә, теге яки бу мәсьәләгә карата үз фикереңне белдерергә, иҗади эшләр белән шөгыльләнергә өйрәтү максатларын куя.

Татар теле дәресләрендә сөйләм телен үстерү, гадәттә, өч юнәлештә алып барыла.

Беренче ***юнәлеш телебезнең әдәби нормаларын үзләштерүдән гыйбарәт.***

Укучыларның сөйләм телен үстерүдәге **икенче** ***юнәлеш — аларның сүз байлыгын арттыруга һәм һәр сүзне урынын белеп куллануга ирешүне максат итеп куя.***

Сөйләм үстерүнең **өченче** ***юнәлеше – укучыларның әйтергә теләгән фикерен сөйләмә һәм язма формада, ягъни телдән һәм язма рәвештә, аңлаешлы һәм бәйләнешле итеп җиткерә белүләренә ирешү. Бу аралашканда, чыгышлар ясаганда, сочинение һәм изложениеләр язганда, әдәби әсәрләргә анализ биргәндә, дәрестә һәм сыйныфтан тыш чаралар вакытында тормышка ашырыла.***

Программаны үзләштерүдән көтелгән нәтиҗәләр

Аралашу компетенциясеул башкалар әйткәнне аңлау һәм үз фикереңне белдерү өчен тупланган белем, осталык, күнекмәләр җыелмасы; хәзерге татар әдәби теле нормаларына ия булу, сүз байлыгын, сөйләмнең грамматик ягын дөрес итеп үзләштерү; телдән һәм язма формада бәйләнешле сөйләм күнекмәләрен булдыру; урта һәм өлкән сыйныф укучыларына хас булган кызыксыну даирәсенә, психологик һәм төрле аралашу ситуацияләренә бәйле рәвештә туган телдә аралаша белү, дәресләрдә үзләштергән белем һәм күнекмәләрдән нәтиҗәле итеп файдалану һ.б.

Шуның белән беррәттән, **аралашу эшчәнлегенә карагануниверсаль** күнекмәләрдән түбәндәгеләргә өстенлек бирелә:

- төркем белән эшләү күнекмәләре алу, бу вакытта укучы иптәшләре һәм укытучы белән бергәләшеп эшләү балаларны мораль-әхлакый һәм психологик яктан да гамәли эш алымнарына өйрәтә;

- аралашу компетенциясе буенча төрле бурычларны хәл итү алымнарын үзләштерү, телне өйрәнү башка кешеләр белән аралашуның нигезен тәшкил итүен истә тотарга да өйрәтә, шул максаттан тормыш хәлләренә бәйле рәвештә иптәшең белән аралашу нормаларын һәм формаларын үзләштерүне күз уңында тота;
- телне өйрәнү акыл эшчәнлеген үстерүгә кирәк булган сөйләм эшчәнлеген камилләштерүне алгы планга куя, бу исә укучыларның ана телен өйрәнүдә аралашу компетенциясен истә тотып эш итәргә этәргеч ясый.

Лингвистик компетенция (укучыларның ана теленнән мәгълүматлылыгы) фонемалар, морфемалар, сүз ясалышы, сүзтезмәләр, җөмләләр, җөмлә кисәкләре, лексик һәм грамматик берәмлекләр, лингвистик анализ ясый белү; тел белеме һәм аның бүлекләре буенча гомуми мәгълүмат алу; сүз байлыгын арттыру, укучыларның сөйләмен грамматик яктан дөрес итеп формалаштыруларына ирешү һ.б.

Этнокультура өлкәсенә караган компетенция, ягъни телне милли-мәдәни яссылыкта үзләштерү — ул укучыларны сөйләмгә өйрәткәндә, рухи, эстетик тәрбия һәм белем бирү чарасы буларак, милли үзенчәлекләрне чагылдырган текстлар белән эшләү, тормыш-көнкүреш, гореф-гадәт үзенчәлекләрен, сынлы сәнгать әсәрләрен, халык авыз иҗаты үрнәкләрен белү, татар сөйләм әдәбе нормаларын үзләштерү, шулар аша халыкның милли-мәдәни үзенчәлекләрен аңлау, телнең милләтләр арасында аралашу-аңлашу чарасы булуына төшенү; тел тарихы белән халык тормышының аерылгысыз булуын аңлау .

Бу уңайдан, татар телен өйрәнгәндә, укучыларның **универсаль танып-белү гамәлләрен** үстерү һәм камилләштерүдә түбәндәгеләргә өстенлек бирелә:

- балалар проектлау-тикшеренү күнекмәләрен гамәли яктан үзләштерәләр;
- мәгънәсенә төшенеп уку һәм алган мәгълүмат белән эшли белү күнекмәләре бирелә;
- танып-белү методын гамәли яктан куллана белергә өйрәтә, бу яктан тел өйрәнү дәресләрендә укучылар логик фикерләү алымнарына да ия булалар.

Башлангыч сыйныфта алган, үзләштерелгән мәгълүмат белән эшләү күнекмәләре тагын да камилләштерелә, үстерелә. Бу уңайдан түбәндәге нәтиҗәләргә ирешелә:

- әзер мәгълүмат чыганакларындагы фикерләрне системага салып, чагыштырып, тикшереп һәм гомумиләштереп, мөстәкыйль аңлатмалар бирергә өйрәнелә;

- аерым текстлар белән эшләгәндә, төп фикерне аерып алып, аны тезис рәвешендә кыска, җыйнак һәм төгәл итеп, график (таблица, схема, карта яки диаграмма) формасында җиткерү;
- булган таблица, схема һәм график рәсемнәрне тутыра яки тулыландыра белү. Моның өчен тел дәресләрендә мәгълүматны төрле чыганаклардан һәм заманча техник чаратлар ярдәмендә эзләп табарга өйрәтү, Интернет челтәреннән урынлы, чамасын белеп һәм дөрес итеп файдалану.

Укучыларның танып-белү компетенциясен үстерүдә түбәндәге нәтиҗәләргә ирешү күздә тотыла:

- ана теле дәресләрендә укучылар туган илнең тарихи-географик образын күзаллый белергә, шуңа бәйле рәвештә туган ягының тарихын һәм географиясен, аның мәдәни мирасын һәм традицияләрен күзаллый белү;
- дәресләрдә үтелә торган темаларга бәйле рәвештә укучылар туган илнең иҗтимагый-сәяси төзелешен, анда булып узган тарихи вакыйгаларны хронологик һәм фактик яктан белергә бурычлы; шуңа бәйле рәвештә дәүләт символлары булып саналган герб, флаг һәм гимнны, дәүләт бәйрәмнәрен дә белү;
- үз иленең гражданнары буларак, укучылар үзләренең хокук һәм бурычларын аңлау, илебездә яши торган милләтләрнең бер вәкиле буларак, милли традицияләрне, мәдәниятны һәм кыйммәтләрне аңлау һәм белү.

VII нче сыйныфта татар теленнән үзләштерелергә һәм камилләштерелергә тиешле гомумкүнекмәләр

Уку эшчәнлеген оештыра белү юнәлешендә	Китап, өстәмә мәгълүмат белән эш итү	Фикерләү белән бәйле күнекмәләр	Телдән һәм язма сөйләм үстерү һәм аралаша белү юнәлеше
1. Уку мәсьәләләрен мөстәкыйль билгеләү 2. Уку операцияләрен планлаштыру. 3. Белем алуның рациональ ысулларын сайлау. 4Үзеңнең уку һәм танып-белү эшчәнлегеңне анализлау, аңа бәя бирү.	1. Дәреслек белән эш итә белү. 2. Төрле чыганаклар белән мөстәкыйль эш итә белү 3. Төрле текстлардан төп фикерне аерып ала белү, текстның ло- гик схемасын билгеләү, гади һәм катлаулы план белән эш итү. 4. Белемнәрне системалаштыру өчен таблица, график, схемалардан	1.Уку мәсьәләсен куя белү. 2. Яңа теманы аңлауга мотив тудыру. 3. Танып белү активлыгын үстерү. 4, Төшенчә, термин, кагыйдә, закончалыкларны аңлап кабул итү күнекмәләрен камилләштерү. 5. Грамматик анализ төрләрен үзләштерү: - мөстәкыйль сүз төркемнәренә	1. Телдән сөйләм: -Кагыйдәләрне аңлап эзлекле сөйли белү күнекмәсе; - Сорауны формалаштыра белү һәм тулы җавап бирә белү күнекмәсе; - Диалоглар төзү күнекмәсе; - Үрнәк схема планнар ярдәмендә характеристика төзи белү күнекмә -се. 2. Язма сөйләм:

5.Мөстәкыйль белем алу буенча эшне планлаштырырга өйрәнү.	файдалану. . 5. Эчтәлекне аңлап, тиешле тизлектә, дөрес уку: -уку елы башында-80-95 сүз -уку елы ахырында-85-100 сүз 6. Сүзлекләрдән файдалана белү, белешмә әдәбият белән система- лы эшләү. 7. Вакытлы матбугат басмалары белән даими эшли белү	морфологик анализ; - ярдәмлек сүз төркемнәренә морфологик анализ; 6. Тикшеренү ысуллары: - модельләштерү; -охшатып эшләү. 7. Логик алымнардан чагыштыру, анализ, гомумиләштерү, нәтиҗә ясау күнекмәләре булдыру.	-күчереп язу; -фикер йөртү элементлары кертеп, әзер план буенча бирелгән темага сочинение язу- 6 (1) -катлаулы план буенча изложение язу- 5 (2) уку елы башында 190-230 сүзле текст (язма күләме 105-115 сүз) уку елы ахырында 270-280 сүзле текст (язма күләме115-125 сүз); -сүзлек диктанты – 22-30 сүз -контроль диктант- 2 (65-80 сүз); -эш кәгазьләре язу (гариза, хат, акт)

Өстәмә методик әдәбият

Рус телендә гомуми белем бирү оешмалары өчен уку әсбабы, 7 нче сыйныф, (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен); (В.А. Гарипова, С.Х.Айдарова, Т.Г.Нәбиуллина. Казан. Татарстан китап нәшрияты, 2015)

Информацион-методик кулланма

1. Максимов Н.В. Урта мәктәптә татар теле укыту: Фонетика. Морфология: укытучылар өчен методик кулланма. – Казан: "Мәгариф", 2004.
2. Диктантлар җыентыгы: Татар урта гомуми белем бирү мәктәпләренең 5-11 нче сыйныфлары өчен. Укытучылар өчен кулланма/З.Н.Хәбибуллина, Г.Ш.Нәбиуллина. – Казан: Мәгариф, 2006.
3. Татар теленнән диктантлар һәм изложениеләр җыентыгы: Татар урта гомуми белем бирү мәктәбенең 5-11 сыйныфлары өчен. Укытучылар өчен кулланма/Н.В.Максимов, С.М.Трофимова, М.З.Хамидуллина. – Казан: Мәгариф,2005
4. Татар теленнән күнегүләр һәм тестлар. – Казан: Яңалиф, 2006
5. Бердәм республика имтиханына әзерләнү өчен ярдәмлек. Татар теле. – Казан: РИЦ "Школа", 2008
6. Татар теле. Бердәм республика имтиханына әзерлек өчен кулланма. – Казан: РИЦ "Школа",2007
7. Татар теленнән тестлар: Уку-укыту ярдәмлеге/Н.В.Максимов. – Казан: Мәгариф, 2008
8. Н.В.Максимов, С.М.Трофимова, М.З.Хамидуллина . Татар теленнән дидактик материаллар. 5-7 класслар өчен
9. Харисов Ф.Ф., Харисова Ч.М. Татар теленнән күнегүләр җыентыгы һәм тестлар. – Казан: "Яңалиф", 2006.
10. Татар телендә тыныш билгеләре. – Казан: "Мәгариф",1995.
11. Мәктәптә татар телен укыту методикасы. – Казан: Мәгариф, 2004.
12. Р.Р.Шәмсетдинова Татар теле Күнегүләр.Анализ үрнәкләре. Тестлар. – Казан. Татарстан китап нәшрияты.2007.
13. Харисова Ч.М. Татар теле. Теория, күнегүләр, тестлар. – Казан: "Мәгариф", 2006
14. "Татар теле. 5-11" интерактив дәреслеге ("Белем.ру" ҖЧҖ, 2009).
15. Мөстәкыйль эшләү өчен күнегүләр: http://gzalilova.narod.ru/tatar_tele_deftere/6kl.html

16. Эш кәгазе үрнәкләре: http://gzalilova.narod.ru/tatar_tele_deftere/e_k.html
17. Терминнар сүзлеге: http://gzalilova.narod.ru/tatar_tele_deftere/s.html
18. Анализ тәртибе: http://gzalilova.narod.ru/tatar_tele_deftere/a.html

Практик һәм язма эшләр графигы

	сентябрь	октябрь	ноябрь	декабрь	январь	февраль	март	апрель	май
диктант									
изложение									
сочинение									

Календарь-тематик план

№	Дәрес темасы	Сәгать саны	Материалны үзләштерүдә көтелгән нәтиҗәләр	Дата	
				План	Факт
1	Бсү. Туган тел турында әңгәмә.	1	“Туган телем – иркә гөлем Киңдер сиңа күңел түрем” темасына сөйләшү.	1.09	
2	Морфология турында төшенчә Исем	1	Мәгънәләре һәм грамматик билгеләре буенча бер төркемгә берләштерелә торган сүзләрне *сүз төремнәре* дип атау. Телдә барлыгы 12 сүз төркеме булу. Аларның мөстәкыйль (исем, сыйфат,сан, алмашлык, рәвеш, фигыль, аваз иятремнәре), бәйләгеч (бәйлек, теркәгеч), модаль (хәбәрлек сүз, ымлык, кисәкчә) сүз төркемнәренә бүленү. Ялгызлык, уртаклык исемнәр. Исемнәрнең берлек-күплек саны, килеш һәм тартым белән төрләнеше. Исемнәрнең ясалышы.	3.09	
3	Сыйфат	1	Сыйфат. Сыйфат дәрәҗәләре. Сыйфатларның ясалышы һәм язылышы. Сыйфат ясагыч кушымчалар. Гариза язу.		
4	Бсү. Ышаныч кәгазе язу. Сан.	1	Сан сүз төркеме. сан төркемчәләре. Ышаныч кәгазе язу.		
5	Кереш контроль диктант. “Балалар шагыйре”.Алмашлык. Бсү. Автобиография язу.	1	Алмашлык. Алмашлык төркемчәләре. Автобиография язу.		
6	Рәвеш . Хаталар өстендә эш	1	Рәвеш. Рәвеш төркемчәләре. Рәвешләрнең ясалышы, дөрес язылышы.		
7	Хәтер диктанты “Әни” (10бит, татар теле, 7кл)	1	Грамоталылык дәрәҗәсен тикшерү.		
8	Фигыль	1	Предмет яки затның эшен, хәрәкәтен, хәл -торышын белдерә торган белдерә торган сүзләрнең фигыль дип аталуы. Эшне белдерүче фигыльләрнең нәрсә дә булса эшләү, сөйләү, фикерләү мәгънәсен белде- рүләре. Хәрәкәтне белдерүче фигыльләрең нәрсәнең дә булса хәрәкәтен; хәл-торыш фигыльләре яшәү-торышны, хисне белдерүләре. Фигыл- ләрнең *нишли? нишләде? нишләгән? нишләр? нишләячәк?* кебек сорауларга җавап бирүләре, җөмләдә күбрәк хәбәр булып килүләре. Фи- гыльләрнең барлык-юклык, заман, зат-сан белән төрләнү, төрләнмәүләре.		

9	Фигыльнең башлангыч формасы	1	Фигыльнең төп мәгънәсе аның тамырында яки нигезендә булу. Тамыр яки ясалма нигезле фигыльләр булу. Тамыр нигезле фигыльдә кушымчалар булмау, ә ясалма нигезле фигыльдә ясагыч кушымчаларның булуы. Сүзлекләрдә фигыльнең исем фигыль һәм инфинитив формасында теркәлүе. Татар 1телендә тезмә нигезле фигыл ләрнең дә булуы, аларның исемгә яки аваз ияртемнәренә ярдәмче фигыль өстәлеп ясалулары (карар кылу, ярдәм итү).		
10	Фигыльләрнең барлык-юк лык формасы	1	Фигыльләрнең барлык-юклык формасында килүе. Барлык төре эш-хәлнең үтәлүен белдерүе, юклык төре эш-хәлнең үтәлмәвен белдерүе. Юклык формасындагы фигыльләрдә басым юклык кушымчасы алдындагы иҗеккә төшүе. Юклык формасының тамыр яки ясалма нигезгә *–ма/-мә, -мый/-ми* кушымчалары ялганып ясалуы. Фигыльләрнең барлык-юклык төре *бар, юк, түгел* сүзләре белән дә белдерелүе.		
11	Сочинение.”Яраткан укытучым”	1	Сочинение фикерләү.		
12	Фигыль юнәлешләре	1	Фигыль юнәлешләре эш белән эш үтәүче арасындагы төрле мөнәсәбәтләрне белдерә. Татар телендә фигыльнең биш юнәле- ше булу: *төп юнәлеш, кайтым юнәлеше, төшем юнәлеше, уртаклык юнәлеше, йөкләтү юнәлеше.* -Төп юнәлештә үтәүче эшне үзе башкара, кушымчасы юк: -кайтым юнәлешендә эш үтәүченең үзенә кайта, кушымчалары: -н, -ын, -ен. -төшем юнәлешендә эш кешегә яки предметка читтән төшә, кушымчалары: -л, -ыл, -ел. -уртаклык юнәлешендә үтәүче эшне кем беләндер бергә эшлә, кушымчалары: -ш, -ыш, -еш. -йөкләтү юнәлешендә үтәүче эшне кемгәдер йөкләтеп эшләтә яки эшнең үтәлүенә сәбәпче була, кушымчалары: -дыр, -дер, -тыр, -тер, -т.		
13	Фигыль юнәлешләре	1	Фигыль юнәлешләрен истә калдыру буенча күнегүләр эшләү. Һәрбер фигыльне биш юнәлешкә дә куеп булмау. Рус телендә фигыльләрнең төп өч юнәлеш булуы: *действитель- ный залог* (төп юнәлеш), *страдательный залог* (төшем юнәлеше), *возвратно-средний залог* (кайтым юнәлеше). Уртаклык юнәлешенең *взаим ный залог,* йөкләтү юнәлеше *побудительный залог* дип тәрҗемә ителүе.		
14	Фигыль төркемчәләре. Боерык фигыль	1	Фигыльләрнең предметның яки затның эшен төрлечә белдерү -ләре. Аларның төрләнешенә, җөмләдә башкарган эшенә карап, җиде төркемчәгә бүлү: боерык фигыль, хикәя фигыль, шарт фигыль, сыйфат фигыль , хәл фигыль, исем фигыль, инфинитив. Барлык төркемчә -ләргә кергән фигыльләр барлык -та-юклыкта килә алалар, төрле юнәлеш формалары алалар. Боерык фигыльнең эш кушуны, боеруны белдерүе., зат-сан белән төрләнүе, барлыкта яки юклыкта килүе, җөмләдә хәбәр булуы.		
15	Боерык фигыльнең зат-сан белән төрләнеше. Боерык фигыльләрнең дөрес интонация һәм басым белән	1	Боерык фигыльзаман белән төрләнмәве. II зат боерык фигыльнең кушымчасы булмавы .Боерык фигыльләрнең көчле интонация һәм басым белән әйтелеше. Боерык фигыльдә басымның үзгәрүе: II затның берлек һәм күплек санында беренче, I һәм III затта соңгы иҗеккә төшүе.		

	кулланылышы				
16	Теләк фигыль	1	Теләк фигыльнең зат-сан белән төрләнеше		
17	Изложение (контроль) “Ак күл буенда” 32 нче бит , Изложениеләр җыентыгы. З.Н.Хәбибуллина, И.Г.Гыйләҗев)	1	Бирелгән текстның телен һәм стилен саклап язу.		
18	БСҮ. Хаталар өстендә эш. Хикәя фигыль	1	Хикәя фигыльнең эш-хәл, хәрәкәтнең хәзерге, үткән, киләчәк заманда үтәлү-үтәлмәвен хикәяләп белдерүе, барлыкта-юклыкта килүе, зат-сан белән төрләнүе. Хикәя фигыль җөмләдә хәбәр булып *нишли? нишләде? нишләгән? нишләр?нишләячәк?* дигән сорауларга җавап бирүе.		
19	Хәзерге заман хикәя фигыль. Хәзерге заман хикәя фигыль мәгънәләре	1	Хәзерге заман хикәя фигыльнең күбрәк сөйләүче сөйләп торган вакыттагы эш-хәлне, хәрәкәтне белдерүе, нишли? соравына җавап бирүе, җөмләдә хәбәр булуы. Хәзерге заман хикәя фигыльнең ясалыш ысуллары. Хәзерге заман хикәя фигыль нең зат-сан белән төрләнеше.		
20	Диктант “Урманның әһәмияте” (Татар теле. Контроль эшләр һәм диктантлар. (5-11 сыйныфлар)Г.С.Хафизова, Н.Г.Якубова	1	Грамоталылык дәрәҗәсен тикшерү.		
21	БСҮ. Хаталар өстендә эш. Үткән заман хикәя фигыль	1	Үткән заман хикәя фигыль сөйләүче сөй- ләп торган вакыттан алда булган эш-хәлне, хәрәкәтне белдерүе. Аның билгеле һәм билгесез үткән заманнарга бүленү. Билгеле үткән заманның *нишләде? нишләмәде?* сорауларына җавап бирүе. Билгеле үткән заман хикәя фигыльнең тамыр яки ясалма нигезгә –ды/-де, -ты/-те кушымчалары ялганып ясалу. Билгеле үткән заман хикәя фигыльнең зат-сан белән төрләнүе		
22	Билгесез үткән заман хикәя фигыль. Үткән заман хикәя фигыльнең мәгънәләре	1	Сөйләүче үзе катнашмаган, күрмәгәняисә анык белмәгән эш, хәл, хәрәкәттурында бары аның нәтиҗәсе буенча яки башка чыганакларга таянып хәбәр итсә, фигыльнең билгесез үткән заман формасы кулллануы. Билгесез үткән заман хикәя фи *–гыльнең нишләгән? нишләмәгән? ни булган?* сорауларына җавап бирүе. Билгесез үткән заман хикәя фигыльнең ясалышы, зат-сан белән төрләнүе. Билгеле һәм билгесез үткән заман хикәя фигыльләрнең мәгънәләрен аера белү		
23	Киләчәк заман хикәя фигыль	1	Киләчәк заман хикәя фигыль сөйләүче сөйләп торган вакыттан соң булачак эш, хәлне, хәрәкәтне белдерүе. Аның билгеле һәм билгесез киләчәк заманнарга бүленү. Билгеле киләчәк заманның буласы эш-хәрәкәт турында анык һәм кискен рәвештә хәбәр ителгәндә кулланылуы. Билгеле киләчәк заманның *нишләячәк? нишләмәячәк?* сорауларына җавап бирүе. Билгеле киләчәк заман хикәя фигыльнең зат-сан белән төрләнүе		

24	Диктант “Кышкы кичтә” (13 бит, диктантлар һәм изложениеләр җыентыгы)	1	Грамоталылык дәрәҗәсен тикшерү.		
25	БСҮ. Хаталар өстендә эш. Киләчәк заман хикәя фигыльнең мәгънәләре. Билгесез киләчәк заман хикәя фигыль	1	Билгеле киләчәк заманның һичшиксез эшләнергә тиешле, эшләнәчәге билгеле булган эш, хәл, хәрәкәтне белдерүе. Билге- сез киләчәк заманның алдагы эш, хәл, хәрәкәтләр турында уйлану, ихтимал итүне белдерү; кискен интонация белән әйте -леп, эшләнәчәге ышанычлы бул- ган эш, хәл, хәрәкәтне белдерүе; аерым вакытка карамаган гомуми эш-хәлне белдерүе.		
26	Изложение “Сабантуй” (61 бит, әдәбият дәреслеге, 7кл.)	1	Бирелгән текстның телен һәм стилен саклап язарга өйрәнү.		
27	Шарт фигыль.БСҮ. Хаталар өстендә эш	1	Шарт фигыльнең икенче бер фигыльдән аңлашылган эш яки хәлнең үтәлү-үтәлмәвенә шарт булган эш-хәлне белдерүе. Шарт фигыльләрнең ясалышы (-са/-сә кушымчасы), зат-сан белән төрләнеше, мәгънәсе.		
28-29	Шарт фигыльнең җөмләдә кулланылышы Шарт фигыльнең теләкне һәм үтенүне белдерү формалары.	1	*Теләк, үтенү, үкенү* кебек мәгънәләрне белдергәндә *–чы/-че* кисәкчәсе һәм иде ярдәмче фигыле өстәлүе.		
30	Диктант (контроль) “Кышкы уен” (8 бит, диктантлар һәм изложениеләр җыентыгы)	1	Тема буенча эзлеклке фикер йөртә белү		
31	Сыйфат фигыль. Сыйфат фигыльнең сыйфат һәм фигыль белән уртак яклары.Хаталар өстендә эш	1	С-т фигыльнең үзендә *берьюлы сыйфат һәм фигыльбилгеләрен* берләштерүе: эш-хәлне предмет -ның билгесе итеп белдерүе, *нинди? ни эшләүче? нишләгән?* сорауларына җавап биреп, җөмләдә аергыч булып килүе.		
32	Хәзерге заман сыйфат фигыль	1	Хәзерге заман сыйфат фигыль- нең *гади һәм тезмә* формалары. Гади формасы фигыль нигезенә *–учы/-үче* кушымчала -ры ялганып, ә тезмә формасы *–а/-ә, –ый/-и гә беткән фигыльләргә + торган яр -дәмче фигыле* белән ясалуы. Хәзерге за- ман сыйфат фигыльнең юклык формасы.		
33	Үткән заман сыйфат фигыль.	1	Үткән заман сыйфат фигыльнең фигыль нигезенә *–ган/-гән, -кан/-кән* кушымчалары ялганып ясалуы. Үткән заман сыйфат фигыльнең исем урыныда килеп, *килеш, тартым белән*		

			төрләнүе, берлек, күплек санда килүе. Үткән заман сыйфат фигыльнең билгесез үткән заман 26.12хикәя фигыль белән аваздашлы .		
34	Киләчәк заман сыйфат фигыль		Киләчәк заман сыйфат фигыль- нең ясалышы:*-ачак/-әчәк, -ячак/- ячәк* кушымчалары белән ясалуы;*-ар/ -әр / -ыр/ - ер/ - р* кушымчалары белән ясалуы; *-асы/ - әсе / - ыйсы / - исе* кушымчалары белән ясалуы; Киләчәк заман сыйфат фигыль- нең киләчәк заман хикәя фигыль белән аваздашлыгы		
35	Хәл фигыль. Хәл фигыльнең төрләре.	1	Төп фигыльдән аңлашылган эш яки хәлгә өстәмә эшне белдереп килгән фигыльнең хәл фигыль дип аталуы. Хәл фигыльнең *ничек? кайчан? кайчанга чаклы? нишләп? нишләгәч? нишләгәнче?* сорауларына җа- вап бирүе, төрләнмәве. Хәл фигыльнең дүрт төре булуы: -1 төре *–ып / - еп / - п* кушымча -лары ялганып ясала; - 2 төре – *а / -ә / -ый / - и* кушымчалары ялганып ясала, (кабатлаулы була); - 3 төре – *гач / - гәч, - кач / - кәч* кушым - чалары ялганып ясала; - 4 төре *–ганчы / - гәнче / - канчы / - кән -че* кушымчалары ялганып ясала; Дүртен- че төренең юклык формасы булмавы.		
36	Хәл фигыльнең кулланылышы һәм дөрес язылышы.	1	Парлы фигыльләрнең дөрес язылышы. Беренче төр хәл фигыльләргә –рак /- рәк кушымчасы ялганганда үзгәрешләр.		
37	Сочинение . МТК“Матур да син, данлы да син, Әй туган ягым”	1	Грамоталылык һәм белем дәрәҗәсен тикшерү.		
38	БСҮ. Хаталар өстендә эш. Исем фигыль. Исем фигыльнең фигыль һәм исем белән уртак яклары	1	Исем фигыльнең берьюлы исем һәм фи ыль билгеләренә ия булган, зат-сан белән төрләнми торган сүз төркеме булуы. Аның эш-хәлнең исемен белдерүе, *нәр -сә? нишләү? нишләмәү?* сорау- ларына җавап бирүе. Фигыль билгеләре: барлыкта-юклыкта, юнәлеш формасында була, үзе- нә исемнәр һәм башка сүзләр ияртә алуы Исем билгеләре: *килеш, тартым белән төрләнүе, берлек, күплек санда килүе;* җөмләдә *аергыч, тәмамлык, хәл* булып килүе.		
39	Исем фигыльнең исемгә әйләнү очраклары. Тәрҗемә эше	1	Исем фигыльнеңфигыль билгеләрен югалтса, исемгә әйләнүе.		
40	Изложение (контроль) “Яшәү өчен көрәш” (101бит, татар теленнән диктантлар һәм изл. җыентыгы., Н.В.Максимов, С.М.Трофимова.)	1	Бирелгән текстның телен һәм стилен саклап язарга өйрәнү		
41	БСҮ. Хаталар өстендә эш. Инфинитив	1	Эш яки хәлне максат яки тиеш булу мәгънәсендә белдереп, сузыкка беткән фигыль нигезенә *–рга / -ргә,* тартыкка беткән нигезгә *–ырга / - ергә / - арга / - әргә* кушымчалары ялганып ясалган		

			фигыльнең инфинитив дип аталуы. *Нишләргә? нишлә- мәскә?* сорауларына җавап булу. Инфинитивның кулланылышы: икенче фигыльгә ияреп килүе; *кирәк, тиеш, мөмкин ярый,* кебек хәбәрлек сүзләр белән килүе; мөстәкыйль кулланылуы. Инфинитивның архаиклашкан һәм хәзерге телдә сирәк очрый торган төре: *- мак / - мәк* кушымчалары ялганып ясалуы.		
42	Диктант “Кактус турында” (84 бит, диктантлар җыентыгыГ.С.Хафизова)	1	Грамоталылык һәм белем дәрәҗәсен тикшерү.		
43	Ярдәмче фигыльләр. Мөстәкыйль фигыльләрнең ярдәмче фигыль ролендә йөрүе.	1	Ярдәмче фигыльләр: *иде, икән, ит.* Аларның мөстәкыйль мәгънә белдермәве, аерым кулланылмавы. Кайбер мөстәкыйль фигыль -ләрнең (*кит, кил, чык, бар, йөр, җибәр, бет, ал, бир, куй, кал, тор, ят, утыр, ташла, сал, күр, кара, яз, бул*) җөмлә эчендә ярдәмче фигыль ролендә йөрүе, аларның төп фигыльгә төрле мәгънә төсмерләре өстәве.		
44	Изложение “Инештә” (61 бит, диктантлар һәм изложениеләр җыентыгы)	1	Бирелгән текстның телен һәм стилен саклап язарга өйрәнү.		
45	Фигыль ясагыч кушымчалар. БСҮ. Хаталар өстендә эш	1	Ясалышлары ягыннан фигыль- ләрнең тамыр һәм ясалма булу -лары. Фигыль ясагыч кушымча- лар. Аларның төрле сүз төркем- нәреннән фигыль ясавы.		
46	Фигыльләрнең җөмләдә кулланылышы	1	Фигыльләрнең җөмләдә төрле җөмлә кисәкләре булын йөрүләре.		
47	Фигыльләрне гомумиләштереп кабатлау	1	Бүлек буенча өйрәнгәннәрне кабатлау. Фигыльләргә морфо- логик һәм морфологик- синтак-сик анализ ясарга өйрәнү. Бсү. Акт язу.		
48	Сочинение “Мине уйландырган картина”.	1	Үз фикереңне тема буенча җиткерә алу		
49	Аваз ияртемнәре. Белдерү . БСҮ.Хаталар өстендә эш	1	Кеше һәм башка җан ияләре чыгарган авазларга , шулай ук төрле предметлар һәм табигать күренешләренең тавышларына охшатып ясалган сүзләрне аваз ияртемнәре дип аталулары. Аваз ияртемнәренә кешенең физиологик хәлен, күреп яки тоеп сиземләнә торган күренешләрне белдерә торган сүзләрнең дә керүе. Аваз ияртемнәренең мөстәкыйль сүз төркемнәренә керүе, аңа морфологик анализ ясый белү.		
50	Авыз ияртемнәренең сүзләр ясауга нигез булып торулары	1	Авыз ияртемнәренең исем һәм фигыльләр ясауга ясауга нигез булып торулары. Аваз ияртем - нәрнә ит һәм кил ярдәмче фи -гыльләре өстәлеп, тезмә фигыль -ләр ясалу.		
51	Авыз ияртемнәренең җөмләдә кулланылышы.	1	Авыз ияртемнәренең, җөмләдә башка сүзләр белән бәйләнешкә кереп, рәвеш хәле, хәбәр булып килүләре, кайбер очракта аергыч була алулары.		

	Тәрҗемә итү күнегүләре.				
52	Хәбәрлек сүзләр турында төшенчә/ Хаталар өстендә эш	1	Раслау я кире кагу мәгънәсен белдерә торган *сүзләрнең хәбәрлек сүзләр* дип аталуы.		
53	Хәбәрлек сүзләргә морфологик анализ	1	Хәбәрлек сүзләргә морфологик анализ ясау күнегүләре		
54	Диктант “Чәчәк” (10 бит, диктантлар һәм изложениеләр җыентыгы)	1	Грамоталылык һәм белем дәрәҗәсен тикшерү.		
55	Бәйлек . БСҮ.Хаталар өстендә эш	1	Бәйлек – бәйләгеч сүз төркемнәренең берсе. Аның җөмләдә ияртүче кисәкне ияртүче кисәккә һәм иярченле кушма җөмлә өлешләрен бер-берсенә бәйләве.		
56	Бәйлекләрнең төркемчәләре	1	Үзләреннән алда килгән сүзнең нинди килештә килүен таләп итүеннән чыгып, бәйлекләрнең өч төркемчәгә бүленүе: - баш килешне таләп итүче бәйлекләр (*белән, өчен, кебек, шикелле, төсле, кадәр, чаклы, хәтле, тикле*); - юнәлеш килешен таләп итүче бәйлек- ләр: (*таба, күрә, каршы, кадәр, чаклы, хәтле, тикле*); - чыгыш килешен аләп итүче бәйлекләр: (*башка, бирле, соң, элек*). Бәйлекләрнең иярүче сүзне ияртүче сүзгә бәйләгәндә төрле мәгънә мөнәсәбәтләрен (бергәлек, корал, вакыт һ.б. мәгънәләр) белдерүе.		
57	Бәйлек сүзләр. Бәйлекләргә морфологик анализ ясау	1	Җөмләдә *ас, өс, ян, як, эч, тыш, буй, чит, арт, ара, тирә, урта, төп* кебек урын-ара төшен - чәләрен белдергән исемнәрнең бәйлек сүз булып килүләре. Бу вакытта аларның икенче бер сүзгә иярүләре, тартымлы юнәлеш, чыгыш, урын-вакыт килешендә булулары.		
58	Изложение “Кадерле бүләк” (62 бит, диктантлар һәм изложениеләр җыентыгы)	1	Эчтәлекне киңәйтеп язу.		
59	Теркәгеч. Теркәгечләрнең төркемчәләре. Тезүче	1	Теркәгечләрнең *тезүче һәм ияртүче* төркемнәргә бүленүе. Тезүче теркәгечләрнең җөмлә -нең тиңдәш кисәкләрен һәм тезмә кушма җөмлә өлешләрен үзара бәйләү -ләре; *җыю, каршы кую, бүлү* кебек мәгънә бәйләнешләрен белдерүләре.		

	теркәгечләр.				
60	Теркәгечләрнең төркемчәләре. Ияртүче теркәгечләр	1	Теркәгечләрнең *тезүче һәм ияртүче* төркемнәргә бүленүе. Ияртүче теркәгечләрнең иярчен кисәкне ияртүче кисәккә һәм иярченле кушма җөмләдә ияртү юлы белән өлешләрне үзара бәйләве; сәбәп, шарт, кире шарт, чагыштыру һәм ачыклау кебек мәгънә бәйләнешләрен белдерү.		
61	Теркәгеч сүзләр. Теркәгечләрнең дөрес язылышы	1	Теркәгеч сүзләрнең җөмләләрне һәм җөмлә кисәкләрен бер-берсенә бәйләү өчен хезмәт итүе. Аларның ялгызак булганда күрсәтү алмашлыгы белән, парлы булганда сорау һәм күрсәтү алмашлыклары белән белдерелүләре.Теркәгечләрнең һәрвакыт аерым язылулары. Теркәгеч (*да. дә, та, тә*) бе -лән кисәкчәләрне *(-да / -дә / - та / - та / - тә)* аеру билгеләрен белү. 1.Урын –вакыт кушымчасына басым төшә, теркәгеч белән кисәкчәгә бервакытта да басым төшми. 2.Урын- вакыт кушымчасын алган сүзнең кемдә? нәрсәдә? кайда? кайчан? кебек сорауларның берсенә җавап бирүе. 3. Теркәгеч урынына һәм сүзен куеп карап булу.		
62	Кисәкчә. Кисәкчә төркемчәләре	1	Аерым сүзләрнең яки җөмләләр- нең мәгънәләренә нинди өстәмә төсмер бирүенә карап, кисәкчә- ләрне сигез төркемчәгә (көчәйт -кечләр, чикләүчеләр, сорау бел -дерүчеләр, якынлык-ераклык яки тизлекне белдерүчеләр, рас- лау-ныгытучылар, билгесезлек, икеләнүне белдерүчеләр, үтенү һәм теләкне белдерүчеләр, инкарь итүне һәм юклыкны белдерүчеләр) бүленүе.		
63	Кисәкчәләрнең дөрес язылышы	1	Кисәкчәләрнең дөрес язылы -шын үзләштерү. Көчәйткеч кисәкчәләрдән: сүзнең беренче иҗегенә артыклык дәрәҗәсе ясый торган кисәкчәләр сызык -ча аша языла; сүзнең беренче иҗеге белән уртаклыгы булма -ган кисәкчәләр аерым языла. *Һич* кисәкчәсе юклык алмашл -ыгы ясаганда кушылып языла, ә башка очракта аерым языла. Сүз ахырында килә торган *–мы, -ме, -мыни, -мени, -дыр, -дер, -тыр, -тер, - чы, -че, -сана, -сәнә* кисәкчәләре кушылып языла. Сүз яки җөмлә ахырын -да килгәндә *да, дә, та, тә, гына, генә, ук, үк, ла, лә, лабаса, ләба -са, бит, и, түгел* китсәкчәләре аерым языла. Сүзләрнең яки җөмләнең алдында да, ахырын- да да килә ала торган *әле, әллә, инде, хәтта* кисәкчәләре һәрва- кытта да аерым языла. Кисәкчә-ләргә морфологик анализ ясый белү.		
64	Сочинение (контроль) “Әниемнең җылы кочагы...”.	1	Сөйләм төрләрен (сыйфатлау, хикәяләү, фикер йөртү) кулланып, фикерне эзлекле язу.		
65	Ымлыклар. Ымлыклар янында тыныш билгеләре	1	Кешенең эчке кичерешләрен, хис-тойгыларын, теләк-ихтыяр- ларын кыска рәвеш -тә белдерә торган сүзләрнең ымлыклар дип аталуы. Ымлыкларның төрлән- мәве. Ымлыкларның кешенең эчке кичерешләрен (якын күрү, кызгану, шелтәләү, шатлану, күңел күтәренкелеге, борчылу, үкенү, кайгыру, икеләнү, гаҗәп- ләнү, раслау, сызлану, ис китү, аптырау, тыю, нәфрәт, җирәнү һ.б.) белдерүе.		

			Ымлыкларның җөмләнең башка кисәкләреннән күбрәк өтер белән аерылулары. Көчле тойгы белән әйтелгәндә ымлыктан соң өндәү билгесе куелу. Парлы ымлыкларның сызыкча аша язылуы. Ачык ишетелмәгән авазларның язылуда күрсәтел- мәве. Ымлыкларга морфологик анализ ясау.		
66	Модаль сүзләр	1	Модаль сүзләрнең җөмләдә кулланылышы		
67	Контроль диктант “Карга файдалы кош” (11бит, диктантлар һәм изложениеләр җыентыгы)	1	Грамоталы язу күнекмәләренә ия булу		
68	Хаталар өстендә эш	1	Өйрәнгән кагыйдәләрне гамәлдә куллана белү		
69-70	Уку елы дәвамында үткәннәрне кабатлау	1	Уку елы дәвамында үткәннәрне кабатлау.		